

Visszatérés, megújulás

Ünnepelni sok mindent és sokféleképpen lehet. Minden ünnep lehetőség: alkalom az újraélésre és a megújulásra, amikor egy földérett eseményből erőt merítünk az előtünk állókhoz. Nincsen ünnep készület nélkül. Amit nem várunk, amire nem készülünk, szükségképpen csalódást okoz. A készülődés, a várakozás pedig erőfeszítést igényel. Az öröm pedig megosztható. Így az ünnep tanulható és tanítható. Elsősorban a családban, de minden közösségben, az iskolában is. Osszeállításunkban néhány iskola ünnepnapjaiba pillantunk be.

A minisztérium senkit nem állít vigyázzba

A minisztérium nem írja elő a kötelezően megünnepelendő iskolai ünnepeket, mert úgy gondoljuk, az iskolák önállóságához hozzátartozik, hogy maguk szabályozzák ezt a kérdést – tudtuk meg Juhász Józseftől, az MKM főosztályvezetőjétől. – Mégiscsak létezik azonban valamiféle szabályozás.

A közoktatási törvény negyvenedik szakasza kimondja, hogy a közoktatási intézmény működésére vonatkozó kérdéseket az iskola szervezeti-működési szabályzatában kell rendezni. A 11/94-es MKM rendelet 4. szakaszának első j) pontja pedig arról rendelkezik, hogy a szervezeti és működési szabályzatban meg kell határozni az ünnepélyek, megemlékezések rendjét, a hagyományok ápolásával kapcsolatos feladatokat. Tehát a minisztérium csak annyit ír elő, hogy ezt a kérdést szabályozni kell, mégpedig széles társadalmi egyetértéssel. Ennek értelmében a szervezeti-működési szabályzatot az intézmény vezetője készíti el, a nevelőtestület fogadja el az iskolaszék és a diákönkormányzat hozzájárulásával, és a fenntartó hagyja jóvá. Így biztosítható, hogy ne egyesek ötlete határozza meg, mit és hogyan ünnepeljenek, hanem mindazok, akik valamilyen kapcsolatban állnak az iskolával.

Az önkéntes tapasztalata szerint általában mit ünnepelnek az iskolákban?

Azt, hogy az iskola milyen ünnepeket tart, befolyásolja az iskolai hagyományok, és az, hogy az iskola világnézetileg elkötelezett-e, valamint, ha nemzetiségi vagy etnikai kisebbségeket oktat. Befolyásoló erőt jelentenek a település helyi hagyományai is.

Mikor tarthat tanítási szünetet az oktatási intézmény?

Azt, hogy mikor vannak a szünetek, egyrészt a tanév helyi rendjében kell szabályozni. Azt, hogy mit tartalmazzon a tanév helyi rendeje, a 11/94-es rendelet mondja ki. Ezenkívül a minisztérium minden tanév kezdete előtt kiadja a következő tanév rendjéről szóló rendeletet. Ez határozza meg, hogy általában mikor kezdődik a téli és a tavaszi szünet, és ez rendelkezik arról is, hogy az iskolák tíz munkanapot használhatnak föl arra, hogy saját pedagógiai elképzeléseiket megvalósítsák, közte ünnepeket, kirándulásokat tarthassanak. Ez nem tanítás nélküli időszak, munkanap a pedagógusok számára, amelynek ideje alatt a tanulóknak is elrendelhetnek nem tanítással töltött időt. A két nagy szünetre – a téli és a tavaszi – visszatérve, a tanév munkarendje ugyan dátum szerint megadja e szünetek kezdő és befejező napját, de azt is kimondja, hogy az iskola a szünet időtartamának megtartásával előbb vagy később kezdheti ezeket a szüneteket. Ez azért is szükséges, mert mindkét szünet egyházi, vallási ünnephez is kapcsolódik, ezért az iskola attól függően, hogy milyen világnézetű tanulókat oktat, igazíthatja a szünetet. Csak az a kikötés, hogy ne hosszabbítsák vagy rövidítsék meg annak hosszát. Úgy vélem, le kell szokni arról, hogy kötelező, vigyázzba állós utasításokat küldjünk az iskoláknak. Az ünnepek végül is olyan alkalomnak tekinthetők, amelyeket az iskola fölhasználhat céljai eléréséhez: ahhoz, hogy a gyerekközösséget okosabbá, jobbá tegye.

Lucázás, kiszehajtás és komatál

Népi játékok a Kincskeresőknel

Iskolánk életében az ünnepek teljesen beépültek a tanmenetbe, és a teljes évkört végigjárjuk – tájékoztat Winkler Márta, a Kincskereső iskola igazgatója. – Szeptember végén szüreti mulatságot tartunk, amelyen a szülők is részt vesznek. Szülőugrasokat állítunk fel az udvaron, amelyben az apukák a csöszök, nagy kalapban, bajusszal, bottal állnak ott. A diákoknak el kell lopniuk a szőlőt. Belépőként minden osztálynak hoznia kell egy népdalt és egy népi játékot. A szüretelőket zsetonokat kapnak, és amelyik osztálynak a legtöbb zsetonja megmaradt úgy, hogy jól is lakott szőlővel, az kapja a jutalmat, amit szintén a gyerekek készítenek. Ok állítják meg azt is, hogy melyik díj legyen az első, a második és a harmadik. Mindenki kap díjat, de hogy ki melyiket, az is a tanuló elhatározásán múlik.

November elsejét hagyományosan természetbúcsúztatónak hívjuk. Előtte gyertyát öntünk, többnyire mártogatós technikával, de készítenek kis agyag mécsesarkokat is. Ekkorra esik a halottak napja, és gondolunk kell arra is, hogy hozzánk sok árva gyerek jár... A Széchenyi-hegyen, megszóktat helyünkön köveket rakunk körbe, meggyújtunk száz gyertyát – ennyi tanuló jár az iskolába –, és a gyertyákat körülállva énekelünk, verset mondunk. Volt, hogy már nagyon fáztunk, mégis maradtunk akartak a gyerekek, és egymásra sügték a fülszálakat a kívánságukat, hogy mit énekeljünk még el.

Következő nagy ünnepünk az Andrásnap, amit most Katalin napjával együtt tartottunk. Ilyenkor a hagyomány

szerint a negyedik osztályosok botos táncot járnak, amire nagyon büszkék. A tánc után az Andrásokat – most a Katikat is – köszöntjük. A köszöntő utáni táncokba a tanárok is bekapcsolódnak. A nagy vigalom utáni pihenőben a diákok karácsonyi díszeket hajtogathattak papírból, fonhattak szalmából. Ezután folytatódik a közös játék és tánc, amelyben szintén sok népi játékokat játszunk, köztük az Elvesztettem zsebkendőt, vagy az Új le, új le, új le kezdetűt, amely Erdélyből származik. A legnagyobb vigalom közepén, amikor a leghevesebb a tánc, lekapcsoljuk a villanyt, és két első behozza az adventi koszorút, majd meggyújtja a gyertyát. Ekkor elénekeljük a Feljött már a hajnalszillag kezdetű dalt, amely azután advent minden péntekén elhangzik, amikor meggyújtjuk a következő gyertyát.

Andrásnap után, december 13-án Luca napja következik, amelynek játékait mindig én vezetem. Ilyenkor elővesszük a szekrénybe rejtett bekecsket, ruhácskákat, kalapokat és szalagokat, magunkhoz vesszük a csörgőbotokat, és a lucázás ősi hagyományához illően bekapogtatunk minden osztályba, népi mondókákba foglalt jókívánságokkal halmoztuk el az otléveket.

Együtt ünnepel-e az iskola karácsonykor?

Többféle betlehemes játékot is ismerünk: egyik osztály a Dobszay-féle karácsonyt adja elő, én az észak-mezősét tanítom meg. Bár nem vagyunk vallásos iskola, ezeket a hagyományokat mi is szívesen követjük. Szívesen olvasunk a Bibliából vagy Dickens

Urunk élete című könyvből, amelyben a szerző a gyerekeinek írta le Jézus életének eseményeit.

Milyen ünnepek esnek még télre?

A balzsolást farsangkor szoktuk feleleveníteni, akárcsak a Szent Gergely doktornak, híres tanítónknak az ő napján... kezdetű játékot. Ilyenkor vásárt is rendezünk, amire a gyerekek saját munkáikkal készülnek, papírból hajtogatnak, agyagból mintáznak tárgyakat, közösen süteményt sütünk. A szülők a vásárlók, akik gyümölcseket, süteményeket fizetnek. Farsangkor van a kiszehajtás is: életnagyságú kiszehajtást készítenek, arra mondunk mondókákat: „Kisze, kisze, villió, gyűjld rád a ménkőt, kivisszük a betegséget, behozzuk az egészséget...” – énekeljük, és minden hibánkat rákiáltjuk a kiszehajtásra, amit végül elégetünk. Mindent kimonduink, ami nem volt jó ebben az esztendőben, hadd vigye, hadd égessen.

A legnagyobb tavaszi ünnep húsvét. Ezt milyen szokásokkal ünneplik?

Virágvasárnap ágakkal járunk körbe, énekelünk, mondókákat mondunk... Húsvétkor többnyire szintén Dickens írásából olvasunk. Nagyon szeretjük Jankovics Marcell gyönyörű könyvét is, amely végigvezeti ezt az ünnepkört. Tojást is festünk, sokféle technikával. Legutóbb somogyisámsóni asszonyok frókáztak velünk. Általában hozunk be élő nyusztit is, amelynek puhasága, melegsége mindig megragadja a gyerekeket. Húsvét után nálunk is felbukkan a komatál. Vidéken, amikor összeszedik a húsvéti maradókat, elviszik és így ajánlják föl: Komatál hoztam, meg is aranyoztam... Mi az általunk festett tojás-

kat terítjük le egy szép terítővel, énekelünk, és úgy kínáljuk körbe.

Pünkösdkor sok tánc és ének közepette választják meg a gyerekek a pünkösdi királyt, mindig a kis első-sők közül. A választásnál az is számít, hogy mennyire kedves az illető hangja, hiszen az énekes kérdésekre énekes feleletet kell adnia.

Miként ünneplik a nemzeti ünnepeket?

Március tizenötödikére például rengeteg olyan dalt tudunk, amelyekben Kossuthról Windischgrätzig minden és mindenki előkerül. A negyedikesek csáktól készítenek, fakardot faragnak, és eljárnak egy toborzót is.

Vannak-e az iskolának saját ünnepei?

Nagy ünnep nálunk az évnitó és az évszár is. Az évnitót mindig a tantesztület adja. Az idén még egy fejnótát is előadott a tantesztület. Elénekelünk egy Salieri-kánont is, amelyet azóta mindig egyik gyerek megtanult, a legtöbbben furulyán is, mivel minden tanulóknak játszik ezen a hangszeren. Mindig eljárnak egy mesejátékot is: egyik alkalommal az Egyszer egy királyfi csángó változatát mutattuk be: „Füstös, gubás legény, mit gondolt magában...” kezdetű szöveggel, gyönyörű dallammal. Az évszárót már a gyerekek tartják, mind a száz furulyázik, így búcsúztatjuk el a negyedik osztályosokat – többnyire az ő kívánságuk alapján állítjuk össze a műsort. A negyedikesek pedig nekünk adnak műsort: van, hogy új dalt vagy játékot tanítanak, legutóbb pedig azt játszották el, milyenek is voltak ők a Kincskereső iskolában.

Artner Margit rajza

Jóságkalács Budakeszin

A budakeszi Prohászka Ottokár nyolcosztályos katolikus gimnázium fenntartója a helyi egyházközség: talán ez is szerepet játszik abban, hogy az iskola és a falu katolikus hívei gyakran együtt ünnepelnek.

Az adventi gyertyagyújtásokat nemcsak az iskolának, hanem a plébániához tartozó gyerekeknek is mi szervezzük – tájékoztat Merkl Mária tanárnő. – Ezen a szombaton a alsóbb évfolyamok felváltva készítenek műsort a falu kicsinyeinek, amely körülbelül egy órán át tart. Advent első három hetében a gyerekek úgynevezett „jóságlistát” gyűjtenek: minden jó cselekedetért egy-egy kanál lisztet tesznek otthon egy befőttesüvegbe. A harmadik gyertya meggyújtásakor, örömvasárnapon összegyűjtik a lisztet, amiből a plébánia melletti rendházban élő szerzetesnővérek kalácsot sütnék az utolsó vasárnapra. A gyerekeknek múlik, mekkora lesz a kalács, amit közösen esznek meg a negyedik gyertyagyújtáskor. Az iskolában hétfő reggelentek gyűjtjük meg az adventi koszorú gyertyáit az aulában. Ezekre az alkalmakra egy-egy felsőbb osztály készült tizenöt perces imával, énekekkel. Ezek jóval komolyabb gyűjtőlétek, mint a plébániai szombatok.

Hogyan készülnek a karácsonyra?

Négy évvel ezelőtt a gyerekekben fogalmazódott meg a vágy, hogy ünnepeljük mindannyian együtt a karácsonyt – válaszol Kelemen Péter tanár. – Úgy érzem, ha erre igényük van, nekem kötelességem segíteni őket. Azóta minden évben karácsonykor bemutatunk egy színdarabot. Nagy sikert aratott tavaly a Dióóró, amelyben ötvennyolc diák szerepelt; táncolt. Ezzel az előadással idén Székesfehérvárott „vendégszerplünk” a püspök meghívására a püspöki palotában, december 17-én, a Máltai Lovagrend jótékonyági estjén. Ezenkívül évről évre betlehemes játékkal is készülünk, amelyet 24-én, délután négykor a gyerekmisé, majd az éjjeli mise előtt adnak elő a tanulóink.

Az oldalt írta: László Dóra

Zsidó hagyományok a Lauderben

Télapó, chanuka és purim

A Lauder Javne zsidó közösségi iskolában az ünnepek többségén a szülők is részt vesznek. Sokan közülük ezeken az alkalmakon ismerik meg a zsidó hagyományokat. Kicsik és nagyok néhány héttel ezelőtt ülték meg a chanukát, a fény ünnepét, amelyen a szentély elfoglaló szírek feletti győzelemre emlékeztek. Bár nem tartottak tanítási szünetet, a pedagógusok nyolc napon át újabb és újabb ajándékokkal lepték meg a nebulókat, hogy minél jobban átéljék az örömet. És hogy a háladásról se feledkezzenek meg, naponta ünnepélyes gyertyagyújtással emlékeztek a nagy eseményre, amikor az Úr melléjük állt és megmutatta erejét. A hagyományörző iskola ünnepeiről a pedagógusokkal beszélgettünk.

A zsidó újév szeptember elejére esik, nem sokkal a tanítás megkezdése után tartjuk – tájékoztatott Haász Judit, az óvoda vezetője. – Ezt mindig a szülőkkel együtt ünnepeljük. A gyerekek héber dalokat tanulnak, megtanulják az ünnephez kapcsolódó szimbólumokat, amelyeket különféle eszközökkel is készítenek. A zsidó újév ünnepén szokás, hogy almát mártunk mézbe, kifejezve azt a vágyunkat, hogy megédesítse az esztendőt. Ősszel kerül sor a sátrak ünnepére is, amikor az Egyiptomból való kivonulás történetét idézzük fel. Ezt csak a gyerekekkel ünnepeljük. A pusztai vándorlásra emlékezve mi is sátrakat készítenek, amelyeket gyümölcsökkel és a gyerekek rajzaival díszítünk. A tóra ünnepén az idén először elvittük a gyerekeket a zsinagógába, ahol héber dalokat énekelve körbejártak, és az otléveket cukorkával és csokoládéval kínálták őket. Ide is eljöhettek a szülők. Azután jön a chanuka, a fény ünnepe, amelynek egyik napján a szülőkkel együtt gyújtjuk meg a gyertyát. A legközelebbi zsidó ünnep ta-

vasszal van, a pészach, amit a purim előz meg. Purim a vidámság, a mulatozás ideje. Ekkor Eszter történetét meséljük el, azt, hogyan mentette meg a zsidókat. Igazi maskarásbált is rendezünk, amelyen az óvónők készülnek valamilyen műsorral a gyerekeknek. Pészach szederestjén pedig együtt készítenek a tálat a gyerekekkel.

A zsidó ünnepeken kívül milyen ünnepeket tartanak meg?

Megünnepeljük a magyar állami ünnepeket, és felkészítjük a gyerekeket arra is, hogy az anyák napjáról otthon megemlékezzenek. Az óvodában ajándékokat készítenek, dalokat tanulnak, de az ünneplés a családban zajlik.

Közeleg a karácsony: említik-e ezt, például úgy, mint a szeretet ünnepét? Hízen a világon sokfelé így tartják számon.

A gyerekek egy részénél van otthon karácsony, másoknál chanuka van, néhány helyen pedig mindkettőt megtartják. Egy-más között beszélgetnek erről a kicsik, és mi is válaszolunk a kérdéseikre, de együtt nem ünnepeljük a karácsonyt. Am van egy Télapó-ünnepünk, de ez a Télapó is csak mese egy varázslórol, aki észrevétlenül megajándékozta őket. Úgy érezzük, ezt a játékos élményt nem lehet kihagyni a gyerekek életéből. Ezenkívül nálunk is van gyereknapi, amikor ugyanúgy bohókódnak, mint bárhol másutt. És nagyon fontos, hogy minden pénteken gyertyát gyújtunk: így ünnepeljük a szombat bejövését, és így zárjuk le a hetet.

A gyerekek többsége az óvodánkból jelentkezik a Lauder iskolába – tudtuk meg Szeszler Annától, az iskola vezetőjétől. – Hatosztályos elemi tervezünk, de egyelőre még csak az első öt évfolyam indult el. Az első évben a szülőket is meghívjuk az ünnepekre, különösen azokat a gyerekeket, akik nem a mi óvodánkba jár-

tak. Nagyon fontos, hogy nem vallási, hanem hagyományörző iskolának tartjuk magunkat, bár a zsidó hagyományok nem választhatóak el a zsidóktól. Elsősorban nem megtanítani, hanem megéreztetni szeretnénk a diákokkal a hagyományokat, hogy később maguk dönthessék el, mit követnek és mit nem. A hagyományokat Izraelben végzett pedagógusok tanítják, akik az ünnepek előtt a tanárokkal is megismertetik a történelmi hátteret és a szokásrendszert. A diákoknak hetente egyszer tartanak olyan órát, amelynek zsidó hagyománya a neve. Ezeket készítjük elő az ünnepeket.

Nem esett még szó a fák ünnepéről, amely nekünk, akik Izraelben élünk, mást jelent, mint a Magyarországon élőeknek – egészíti ki a beszélgetésünket az egyik, Izraelben egyetemet végzett tanár. – Ez az ünnep általában januárra esik, és ilyenkor Izraelben fákat ültetnek, a gyökerekre emlékezve. A fák gyümölcseit Magyarországon is megkóstoljuk, köztük az Izraelből küldött különleges gyümölcsöket is.

Sok szó esett már a szédértárol. Elsorolná, mi található ezen?

A szédértárol van egy főtt tojás: ez az egyetlen étel, amelyet az ember minél jobban főz, annál keményebb lesz. Ez emlékeztet arra, hogy bármennyire „főzték” is a népet, attól csak megkeményedett. Van rajta egy édes-ragacos lekvárfeleség, alma, mazsola, dió és más finomságok keveréke, amely az összetartásra emlékeztet. A torna segít felidézni, hogy milyen keserű és szomorú is volt a nép élete. Található a tálon egy kemény gyökér is, amelynek értelmében talán abban foghatók össze, hogy erős kézzel hozott ki minket az Isten a rabszolgaságból. És persze rajta van az elmaradhatatlan macsez.

A Freinet-osztályban a tanulás is ünnep

Nagykovácsiban, a Kosuth Lajos Utcai Általános Iskolában évek óta létezik egy Freinet-osztály, Porkolábné Kóra Zsuzsa vezetésével.

Az osztályban mindig megünnepeljük egy-egy tanulást, akik az ünnepek előtt a tanárokkal is megismertetik a történelmi hátteret és a szokásrendszert. A diákoknak hetente egyszer tartanak olyan órát, amelynek zsidó hagyománya a neve. Ezeket készítjük elő az ünnepeket.

Minden tantárgy ennyi lehetőséget kínál az ünneplésre?

Természetesen nem lehet ilyen ünnepeket tartani például a matematikaórán, ahol a folyamatok tulajdonképpen soha nem érnek véget. Második-harmadik-negyedik osztályban egyre több ünnepünk lesz. Nem tanmenet szerint haladunk, hanem különböző projekteken keresztül. Amikor az egyik projekt során a növényeket tanulmányoztuk, az időszak lezárásakor olyan recepteket is megismertünk, amelyeket azután közösen elkészítettünk és elfogyasztottunk.

A tanévzáró előtt többnyire előadunk egy dramatikus mesejátékot. A mesét is közösen választjuk, és együtt készítenek el a jelmezeket is. Minden előkészület teljes titokban zajlik, hogy a szülőknek készített meglepetés teljes legyen.

Hogyan emlékeznek meg a nemzeti ünnepekről?

Természetesen mi is részt veszünk az iskola közös ünnepélyein. Kezdetben csak az ünnepelő ruhát értik meg a kicsik ezekből az alkalmakból. A nemzeti megemlékezések értelmét akkor fogják fel a diákok, ha már van valamiféle történelmszemléletük, és ha már az egyes tantárgyakból eljutottak az adott korszakig. Ekkor azonban segítségül lehet hívni az összes művészeti ágat annak érdekében, hogy mind teljesebben átéljék az ünnepeket.

Közelgő ünnepekre, amelyek egyáltalán nem kapcsolódnak a tanulásához?

A közelgő karácsonyon nem egymást ajándékozunk meg, Ilyenkor az egész osztály közösen készít ajándékokat a családtagoknak. A farsangot a szülőkkel együtt ünnepeljük: együtt sütjük a farsangi fánkot, gyerekek, felnőttek együtt táncolnak. Tavasszal, az év vége felé többnyire megismételjük ezt a vidám együttlétet, szalon-süteménnyel, tánc nélkül. De ezeket az alkalmakat nem erőltetem csak azért, mert néhány-szor jól sikerültek.